

وزارت نیرو

شرکت مدیریت منابع آب ایران

قوانین و مقررات حفاظت از کیفیت منابع آب ایران

مشمول بر قوانین، مصوبات، آیین نامه ها،

بخشنامه ها و استعلامات حقوقی لغایت ۱۳۹۰

گردآوری و تدوین:

نغمه مبرقعی، شهین دخت برق جلوه، سیدحسین هاشمی، محمدحسین رضائی

(اعضای هیأت علمی دانشگاه شهید بهشتی)

عنوان قراردادی : ایران. قوانین و احکام
عنوان و نام پدیدآور : قوانین و مقررات حفاظت از کیفیت منابع آب ایران مشتمل بر قوانین، مصوبات، آیین‌نامه‌ها، بخشنامه‌ها و استعلامات حقوقی لغایت ۱۳۹۰/گردآوری و تدوین نغمه میرقی، شهین دخت برق جلوه، سیدحسین هاشمی، محمدحسین رمضانی قوام‌آبادی، هدی یزدان‌پناه؛ [برای] شرکت مدیریت منابع آب ایران .
مشخصات نشر : تهران: متالون، ۱۳۹۱.

مشخصات ظاهری : VIII، ۱۲، ۲۸۰ ص: مصور .

قیمت: ۱۰۰۰۰۰ ریال

شابک: 978-600-6374-05-5

وضعیت فهرست نویسی : فیا

یادداشت : کتاب‌نامه: ص: [۲۷۱] - ۲۷۲.

موضوع : آب، منابع - قوانین و مقررات - ایران

موضوع : آب، منابع - ایران - آیین‌نامه‌ها

موضوع : آب - ایران - حفاظت

موضوع : آب - مدیریت کیفیت

موضوع : حقوق آب (حقوق بین‌المللی)

موضوع : آرای حقوقی - ایران

شناسه افزوده : میرقی، نغمه، ۱۳۴۹ - گردآورنده

شناسه افزوده : برق جلوه، شهین دخت، ۱۳۷۸ - گردآورنده

شناسه افزوده : هاشمی، سیدحسین، ۱۳۳۰ - گردآورنده

شناسه افزوده : رمضانی قوام‌آبادی، محمدحسین، ۱۳۴۹ - گردآورنده

شناسه افزوده : یزدان‌پناه، هدی، ۱۳۶۲ - گردآورنده

شناسه افزوده : شرکت مدیریت منابع آب ایران

رده بندی کنگره : ۱۳۹۱ ۳۰۴۶/۲۸ KMH

رده بندی دیویی : ۳۴۶/۵۵۰۴۶۹۱

شماره کتابشناسی ملی : ۲۷۷۸۱۶۴

متالون

- نام کتاب : قوانین و مقررات حفاظت از کیفیت منابع آب ایران
- گردآوری و تدوین : نغمه میرقی، شهین دخت برق جلوه، سیدحسین هاشمی، محمدحسین رمضانی قوام‌آبادی، هدی یزدان‌پناه

• نوبت چاپ : اول

• سال چاپ : ۱۳۹۱

• قیمت : ۱۰۰۰۰۰ ریال

• چاپخانه : اصل

• شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۶۳۷۴-۰۵-۵ ISBN: 978-600-6374-05-5

حق چاپ و نشر برای شرکت مدیریت منابع آب ایران محفوظ است.

آدرس: تهران - خیابان فلسطین شمالی - پایین تر از زرتشت - پلاک ۵۱۷

شرکت مدیریت منابع آب - گروه محیط زیست و کیفیت منابع آب

کدپستی: ۱۴۱۵۸۵۵۶۴۱ پست الکترونیکی: www.wrm.ir

❖ پیشگفتار

❖ مقدمه

❖ معرفی ساختار کتاب

❖ فصل اول: قوانین و مقررات موجود در زمینه حفاظت از کیفیت منابع آب

- ۱-۱ حفاظت از کیفیت منابع آب در قانون اساسی کشور..... ۱
- ۲-۱ سیاست‌های کلان حفاظت از منابع آب در کشور..... ۲
- ۱-۲-۱ سیاست‌های کلی نظام در برنامه های توسعه پنجساله..... ۲
- ۱-۲-۱-۱ سیاست‌های کلی نظام در برنامه دوم توسعه..... ۲
- ۲-۱-۲-۱ سیاست‌های کلی نظام در برنامه چهارم توسعه جمهوری اسلامی ایران..... ۲
- ۳-۱-۲-۱ سیاست‌های کلی نظام در برنامه پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران..... ۳
- ۲-۲-۱ سیاست‌های کلی نظام..... ۳
- ۱-۲-۲-۱ سیاست‌های کلی نظام جمهوری اسلامی ایران در مورد منابع آب..... ۳
- ۲-۲-۲-۱ سیاست‌های کلی نظام جمهوری اسلامی ایران در بخش منابع طبیعی..... ۴
- ۳-۲-۲-۱ سیاست‌های کلی نظام در زمینه اصلاح الگوی مصرف..... ۴
- ۳-۲-۱ راهبردهای توسعه بلند مدت منابع آب کشور..... ۴
- ۴-۲-۱ سند فرابخشی مدیریت منابع آب و سند بخشی آب..... ۶
- ۵-۲-۱ حفاظت از کیفیت منابع آب در نقشه جامع علمی کشور..... ۸
- ۶-۲-۱ سند راهبرد ملی بهبود کیفیت آب شرب..... ۸
- ۷-۲-۱ سیاست‌های کلی آمایش سرزمین..... ۱۵
- ۳-۱ قوانین برنامه های پنجساله توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران..... ۱۶
- ۱-۳-۱ قانون برنامه پنجساله اول توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران..... ۱۶
- ۲-۳-۱ قانون برنامه پنج ساله دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران..... ۱۷
- ۳-۳-۱ قانون برنامه پنجساله سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران..... ۱۸
- ۴-۳-۱ قانون برنامه پنجساله چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران..... ۱۹
- ۵-۳-۱ قانون برنامه پنجساله پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران..... ۲۳
- ۴-۱ حفاظت از کیفیت منابع آب در قوانین موضوعه..... ۲۶
- ۱-۴-۱ قانون جلوگیری از بیماری‌های آمیزشی و بیماری‌های واگیردار..... ۲۶
- ۲-۴-۱ قانون تعیین حریم دریاچه احدثای در پشت سدها..... ۲۶
- ۳-۴-۱ قانون آب و نحوه ملی شدن آن..... ۲۷
- ۴-۴-۱ قانون شکار و صید و اصلاحیه آن..... ۲۹

- ۴-۱ قانون تجدید تشکیلات و تعیین وظایف سازمانهای وزارت کشاورزی و منابع طبیعی و انحلال وزارت منابع طبیعی..... ۳۰
- ۴-۱ ۶ قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست و اصلاحیه آن..... ۳۱
- ۴-۱ ۷ قانون حفاظت دریا و رودخانههای مرزی از آلودگی با مواد نفتی..... ۳۲
- ۴-۱ ۸ قانون توزیع عادلانه آب..... ۳۳
- ۴-۱ ۹ قانون حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانههای مرزی..... ۳۵
- ۴-۱ ۱۰ قانون نفت..... ۳۵
- ۴-۱ ۱۱ قانون تشکیل شرکتهای آب و فاضلاب..... ۳۵
- ۴-۱ ۱۲ قانون مناطق دریایی جمهوری اسلامی ایران در خلیج فارس و دریای عمان..... ۳۶
- ۴-۱ ۱۳ قانون حفاظت و بهرهبرداری از منابع آبی جمهوری اسلامی ایران..... ۳۶
- ۴-۱ ۱۴ قانون مجازات اسلامی..... ۳۸
- ۴-۱ ۱۵ قانون اصلاح قانون بیمی راهها و راه آهن..... ۳۸
- ۴-۱ ۱۶ قانون مدیریت پسماندها..... ۳۹
- ۴-۱ ۱۷ قانون الحاق یک ماده به قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین..... ۴۰
- ۴-۱ ۱۸ قانون هدفمند کردن یارانهها..... ۴۰
- ۴-۱ ۱۹ قانون حفاظت از دریاها و رودخانههای قابل کشتیرانی در مقابل آلودگی به مواد نفتی..... ۴۱
- ۵-۱ قوانین بین المللی مربوط به حفاظت از کیفیت منابع آب..... ۴۲
- ۵-۱ ۱- مرور بر قوانین حفاظت از منابع آب در سایر کشورها..... ۴۳
- ۵-۱ ۱-۱ کشورهای در حال توسعه..... ۴۳
- ۵-۱ ۲-۱ کشورهای توسعه یافته..... ۴۵
- ۵-۱ ۲-۵-۱ کنوانسیون های بین المللی در زمینه حفاظت از منابع آب..... ۴۹
- ۵-۱ ۱-۲-۵-۱ کنوانسیون مربوط به تالابهای مهم بین المللی به ویژه تالابهای زیستگاه پرندگان آبی (کنوانسیون تالابها) رامسر..... ۴۹
- ۵-۱ ۲-۲-۵-۱ بیانیه کنفرانس سازمان ملل متحد درباره انسان و محیط زیست استکهلم..... ۵۰
- ۵-۱ ۳-۲-۵-۱ بیانیه کنفرانس سازمان ملل متحد درباره محیط زیست و توسعه (همایش زمین) ریو..... ۵۱
- ۵-۱ ۴-۲-۵-۱ دستور کار ۲۱ منشوری برای آینده ریو..... ۵۱
- ۵-۱ ۵-۲-۵-۱ کنوانسیون سازمان ملل متحد در مورد تغییرات آب و هوا (تغییرات اقلیمی) نیویورک..... ۵۲
- ۵-۱ ۶-۲-۵-۱ کنوانسیون سازمان ملل متحد درباره برابر بیابان زدایی در کشورهایی که به طور جدی با خشکسالی و یا بیابان زایی مواجه می باشند- پاریس..... ۵۳
- ۵-۱ ۷-۲-۵-۱ سامانه اجلاس جهانی توسعه پایدار آفریقای جنوبی- ژوهانسبورگ..... ۵۴

- ۵-۳-۱ قوانین منطقه ای در زمینه حفاظت از منابع آب ۵۵
 ۵-۳-۱-۱ پروتکل راجع به حمایت محیط زیست دریایی در برابر منابع آلودگی مستقر در
 خشکی مواد زاید زیان بخش و دفع آنها - کویت ۵۵

❖ فصل دوم: آیین نامه ها و مصوبات مربوط به حفاظت از کیفیت منابع آب

- ۱-۲ آیین نامه مربوط به اجرای ماده یک قانون تعیین حریم دریاچه احدثای پشت سدها ۵۹
 ۲-۲ آیین نامه اکشاف و بهره برداری از آب های معدنی کشور ۶۰
 ۳-۲ آیین نامه اجرایی تبصره ۶۶ قانون بودجه سال ۱۳۶۳ کل کشور ۶۰
 ۴-۲ آیین نامه اجرایی فصل دوم قانون توزیع عادلانه آب ۶۲
 ۵-۲ آیین نامه اجرایی قانون حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه مرزی ۶۲
 ۶-۲ آیین نامه و مقررات حفاظتی حفر چاه های دستی ۶۳
 ۷-۲ مصوبه هیات وزیران در مورد اجرای مقررات مواد ۱۱ و ۱۲ قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست
 در کلیه نقاط کشور و آب های ساحلی و سرزمینی ایران ۶۴
 ۸-۲ آیین نامه جلوگیری از آلودگی آب ۶۴
 ۹-۲ آیین نامه بهداشت محیط ۶۸
 ۱۰-۲ آیین نامه حریم مخازن، تاسیسات آبی، کانال های عموم آبرسانی، آبیاری و زهکشی ۷۰
 ۱۱-۲ آئین نامه مربوط به وظایف و طرز کار شورای عالی آلودگی شناسی کشور ۷۱
 ۱۲-۲ آیین نامه نحوه وصول عوارض به تناسب شدت آلودگی از کلیه واحدهایی که فاضلاب آنها موجب
 آلودگی آب های سطحی و زیرزمینی می شود ۷۲
 ۱۳-۲ مصوبه هیئت وزیران مبنی بر افزودن یک تبصره به ماده ۱۶ آیین اجرایی تبصره ۶۶ قانون بودجه
 سال ۱۳۶۳ کل کشور ۷۳
 ۱۴-۲ آیین نامه اجرایی بندهای «ب، ج و د» ماده (۴۵) قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و
 مصرف آن در موارد معین ۷۳
 ۱۵-۲ آئین نامه اجرایی قانون حفاظت و بهره برداری از منابع آبی جمهوری اسلامی ایران و اصلاحیه آن ۷۴
 ۱۶-۲ آیین نامه مربوط به بستر رودخانه ها، انهار، مسیل ها، مرداب ها، برکه های طبیعی و شبکه های
 آبرسانی، آبیاری و زهکشی ۷۸
 ۱۷-۲ آیین نامه تشکیل شورای حفاظت کیفی رودخانه کارون ۸۰
 ۱۸-۲ مصوبه هیئت وزیران در مورد اساسنامه شرکت مادر تخصصی مدیریت منابع آب ۸۰
 ۱۹-۲ مصوبه هیئت وزیران در مورد اساسنامه شرکت های آب منطقه ای ۸۱
 ۲۰-۲ اصلاح آیین نامه مربوط به بستر و حریم رودخانه ها، انهار، مسیل ها، مرداب ها، برکه های طبیعی و
 شبکه های آبرسانی، آبیاری و زهکشی ۸۲
 ۲۱-۲ آیین نامه تشکیل شورای حفاظت کیفی رودخانه زاینده رود ۸۳

- ۲۲-۲ آیین‌نامه اجرایی بند «ب» تبصره (۳) قانون بودجه سال ۱۳۸۴ کل کشور..... ۸۳
- ۲۳-۲ آیین‌نامه اجرایی ماده (۱۳۴) تنفیذی قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، موضوع ماده (۲۰) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران..... ۸۴
- ۲۴-۲ آیین‌نامه اجرایی قانون مدیریت پسماندها..... ۸۶
- ۲۵-۲ آیین‌نامه اجرایی بند (ج) ماده (۱۰۴) تنفیذی قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (موضوع ماده (۷۱) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی (۱۳۷۹) و اصلاحیه ماده ۱۶ این آیین‌نامه..... ۸۶
- ۲۶-۲ آیین‌نامه ایمنی مخازن آب و استخرها..... ۸۹
- ۲۷-۲ آیین‌نامه اجرایی ماده (۶۶) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران..... ۸۹
- ۲۸-۲ آیین‌نامه اجرایی تبصره (۲) ماده (۲) قانون اراضی مستحدث و ساحلی..... ۹۰

❖ فصل سوم: استانداردها، ضوابط، راهنماها، دستورالعمل‌ها و فهرست خدمات مرتبط با حفاظت از منابع آب

- ۱-۳ استانداردهای مرتبط با حفاظت از کیفیت منابع آب ایران..... ۹۱
- ۱-۱-۳ ویژگی پساب‌های صنعتی..... ۹۱
- ۲-۱-۳ کلرزنی آب مشروب در کشور..... ۹۲
- ۳-۱-۳ استاندارد کیفیت آب آشامیدنی..... ۹۳
- ۴-۱-۳ استاندارد گزارش و آمار روزانه بهره‌برداری از تصفیه‌خانه‌های آب..... ۹۳
- ۵-۱-۳ تعاریف و دامنه کار مراحل مختلف خدمات مهندسی طرح‌های آب..... ۹۴
- ۶-۱-۳ استانداردهای خروجی فاضلاب به استناد ماده ۵ آیین‌نامه جلوگیری از آلودگی آب..... ۹۵
- ۷-۱-۳ مکمل ضوابط طراحی شبکه‌های جمع‌آوری آب‌های سطحی و فاضلاب شهری..... ۹۶
- ۸-۱-۳ آب - واژه‌نامه - بخش سه - آب آشامیدنی، آب صنعتی، فاضلاب..... ۹۷
- ۹-۱-۳ بهره‌برداری و نگهداری تصفیه‌خانه‌های فاضلاب شهری (تصفیه مقدماتی)..... ۹۸
- ۱۰-۱-۳ برنامه‌ریزی و مطالعات بهینه‌سازی طرح‌های توسعه منابع آب..... ۹۹
- ۱۱-۱-۳ برنامه‌ریزی آزمایش‌های رسوب..... ۱۰۰
- ۱۲-۱-۳ آب معدنی - روش آزمون میکروبیولوژیکی..... ۱۰۱
- ۱۳-۱-۳ آب معدنی طبیعی - ویژگی‌ها (به همراه اصلاحیه ۱)..... ۱۰۲
- ۱۴-۱-۳ کیفیت - نمونه‌برداری: آیین‌کار نمونه‌برداری از رودخانه‌ها و نهرا..... ۱۰۳
- ۱۵-۱-۳ کیفیت آب - تعیین آب استخر پرورش ماهی برای گونه‌های رایج گرمابی و سردابی - روش متداول - ویژگی‌ها..... ۱۰۳

۱۶-۱-۳	آب آشامیدنی- ویژگی‌های میکروبیولوژی	۱۰۴
۱۷-۱-۳	کیفیت آب- تعیین کلرید به روش آنالیز جریان پیوسته (CFA) و تزریق جریان (FIA) و آشکارسازی فتومتر یا پتانسیومتری - روش آزمون	۱۰۵
۱۸-۱-۳	کیفیت آب- نمونه‌برداری- راهنمای نمونه‌برداری از آب آشامیدنی در سیستم توزیع و تصفیه‌خانه	۱۰۶
۱۹-۱-۳	آب آشامیدنی- ویژگی‌های فیزیکی و شیمیایی	۱۰۷
۲-۳	معرفی ضوابط موجود در زمینه حفاظت از کیفیت منابع آب کشور	۱۰۷
۱-۲-۳	ضوابط فنی بررسی و تصویب طرح‌های تصفیه آب شهری	۱۰۷
۲-۲-۳	مبانی و ضوابط طراحی شبکه‌های جمع‌آوری آب‌های سطحی و فاضلاب تصفیه شهری	۱۰۹
۳-۲-۳	ضوابط فنی بررسی و تصویب طرح‌های تصفیه فاضلاب شهری	۱۰۹
۴-۲-۳	ضوابط زیست محیطی برداشت مصالح رودخانه‌ای	۱۱۱
۵-۲-۳	پیش‌نویس ضوابط زیست محیطی طرح‌های تغذیه مصنوعی	۱۱۲
۶-۲-۳	ضوابط زیست محیطی استفاده مجهد از آب‌های برگشتی و پساب‌ها	۱۱۳
۳-۳	راهنماهای موجود در زمینه حفاظت از کیفیت منابع آب در ایران	۱۱۴
۱-۳-۳	راهنمای کنترل کیفیت در مراحل مختلف تصفیه آب آشامیدنی	۱۱۴
۲-۳-۳	راهنمای کاربرد اقتصاد مهندسی در پروژه‌های توسعه و مدیریت منابع آب	۱۱۵
۳-۳-۳	راهنمای تعیین غلظت نمونه‌های رسوبات ملای رودخانه‌ها	۱۱۶
۴-۳-۳	راهنمای حفاظت کمی و کیفی منابع آب زیرزمینی و تجهیزات بهره‌برداری از آنها	۱۱۷
۵-۳-۳	راهنمای بهره‌برداری و نگهداری از تصفیه‌خانه‌های فاضلاب شهری - بخش سوم «تصفیه طبیعی و برکه‌های تثبیت»	۱۱۸
۶-۳-۳	راهنمای تعیین و انتخاب وسایل و لوازم آزمایشگاه تصفیه‌خانه‌های فاضلاب	۱۱۹
۷-۳-۳	راهنمای بررسی پیشروی آب‌های شور در آبخوان‌های ساحلی و رودخانه‌های کنترل	۱۲۰
۸-۳-۳	راهنمای بهره‌برداری و نگهداری تصفیه‌خانه‌های فاضلاب شهری (تصفیه ثانویه)	۱۲۱
۹-۳-۳	راهنمای تشخیص اثرهای اقتصادی، اجتماعی، ارزشگناری و توجیه اقتصادی طرح‌های توسعه منابع آب	۱۲۱
۱۰-۳-۳	راهنمای ارزیابی کیفی منابع آب	۱۲۳
۱۱-۳-۳	راهنمای چگونگی بررسی اثر فعالیت‌های کشاورزی بر کیفیت و کمیت آب‌های زیرزمینی	۱۲۴
۱۲-۳-۳	پیش‌نویس راهنمای تعیین حداقل آب مورد نیاز اکوسیستم‌های آبی	۱۲۵
۱۳-۳-۳	راهنمای آبیگری از آب رودخانه و حفاظت آن	۱۲۶
۱۴-۳-۳	راهنمای طبقه‌بندی کیفیت آب خام، پساب‌ها و آب‌های برگشتی برای مصارف صنعتی و تفریحی	۱۲۷
۱۵-۳-۳	راهنمای مطالعات ظرفیت خودپالایی رودخانه‌ها	۱۲۹

۱۳۰.....	۱۶-۳-۳ راهنمای مطالعات کیفیت آب مخازن سدهای بزرگ.....
۱۳۱.....	۱۷-۳-۳ راهنمای مطالعات طرح های استفاده از فاضلاب های تصفیه شده شهری و روستایی.....
۱۳۲.....	۱۸-۳-۳ راهنمای چگونگی بررسی اثر فعالیتهای کشاورزی بر کیفیت و کمیت آبهای سطحی.....
۱۳۳.....	۱۹-۳-۳ راهنمای مطالعات تعیین حریم سواحل دریاها، دریاچه ها، تالاب ها و خورها.....
۱۳۴.....	۲۰-۳-۳ راهنمای اندازه گیری و ثبت پارامترها در تصفیه خانه های فاضلاب و پردازش آنها.....
۱۳۵.....	۲۱-۳-۳ راهنمای پهنه بندی توان اکولوژیک سرزمین برای استقرار طرح های توسعه منابع آب.....
۱۳۶.....	۴-۳ دستورالعمل های موجود در زمینه حفاظت از منابع آب.....
۱۳۶.....	۱-۴-۳ دستورالعمل مطالعات فیزیوگرافی در حوضه های آبخیز.....
۱۳۷.....	۲-۴-۳ دستورالعمل نامگذاری و حفاری چاه های آب.....
۱۳۸.....	۳-۴-۳ دستورالعمل رفتار سنجی کیفی آب های زیرزمینی.....
۱۴۰.....	۴-۴-۳ دستورالعمل ارزیابی زیست محیطی طرح های مهندسی رودخانه مرحله شناسایی، توجیهی و تفصیلی.....
۱۴۱.....	۵-۴-۳ دستورالعمل آزمون میکروبیولوژی آب.....
۱۴۲.....	۶-۴-۳ دستورالعمل بررسی های اقتصادی منابع آب.....
۱۴۳.....	۷-۴-۳ پیش نویس دستورالعمل شناسایی و گندزدایی شبکه های آبرسانی.....
۱۴۴.....	۸-۴-۳ دستورالعمل تعیین آلومینیوم، باریم و بریلیم آب.....
۱۴۷.....	۹-۴-۳ دستورالعمل تعیین اسیدیته و قلیائیت آب و دستورالعمل تعیین نیترژن آب.....
۱۴۷.....	۱۰-۴-۳ دستورالعمل برپایی آزمایشگاه آب.....
۱۴۸.....	۱۱-۴-۳ دستورالعمل اجرایی تخصیص آب.....
۱۴۹.....	۱۲-۴-۳ دستورالعمل نمونه برداری آب.....
۱۵۰.....	۱۳-۴-۳ دستورالعمل تهیه بیلان نمک آب زیر زمینی.....
۱۵۱.....	۱۴-۴-۳ دستورالعمل رفتارسنجی کمی آب های زیر زمینی.....
۱۵۲.....	۱۵-۴-۳ دستورالعمل کنترل کیفیت در تصفیه خانه های آب.....
۱۵۴.....	۱۶-۴-۳ دستورالعمل ارزیابی اثرات طرح های سد سازی بر محیط زیست.....
۱۵۵.....	۱۷-۴-۳ دستورالعمل نحوه صدور مجوز جهت بسته بندی آب جهت مصارف شرب.....
۱۵۶.....	۱۸-۴-۳ دستورالعمل تعیین حریم کیفی آبهای سطحی.....
۱۵۷.....	۱۹-۴-۳ دستورالعمل ارزیابی اثرات زیست محیطی طرح های آب و فاضلاب در مرحله تفصیلی.....
۱۵۸.....	۲۰-۴-۳ دستورالعمل ارزیابی اثرات زیست محیطی طرح های آب و فاضلاب در مرحله اجمالی.....
۱۵۹.....	۲۱-۴-۳ دستورالعمل چگونگی بررسی اثر فعالیتهای کشاورزی بر کیفیت و کمیت آب های زیرزمینی.....
۱۶۰.....	۲۲-۴-۳ پیش نویس دستورالعمل و ضوابط تعیین و تفکیک آبخوان های ابرفتی دشت های آزاد، ممنوعه و ممنوعه بحرانی.....

۲۳-۴-۳	دستورالعمل پایش کیفیت آب های سطحی (جاری).....	۱۶۱
۲۴-۴-۳	پیش نویس دستورالعمل بررسی های اقتصادی طرح های توسعه منابع آب.....	۱۶۲
۲۵-۴-۳	دستورالعمل اجرایی پایش کیفیت آب مخازن پشت سدها.....	۱۶۴
۵-۳	معرفی فهرست خدمات موجود در زمینه حفاظت از کیفیت منابع آب در کشور.....	۱۶۴
۱-۵-۳	فهرست خدمات مرحله شناسایی سدسازی.....	۱۶۴
۲-۵-۳	فهرست خدمات مرحله شناسایی طرح های حفاظت خاک و آبخیزداری.....	۱۶۵
۳-۵-۳	فهرست خدمات مرحله شناسایی طرح های آبیاری و زهکشی.....	۱۶۵
۴-۵-۳	فهرست خدمات مرحله بهره برداری و نگهداری سدها.....	۱۶۶
۵-۵-۳	فهرست خدمات مطالعات مرحله شناسایی طرح های مهندسی رودخانه.....	۱۶۷
۶-۵-۳	فهرست خدمات مطالعات مرحله دوم (تشریحی) و مرحله سوم (نظارت) طرح های فاضلاب شهری و آب های سطحی.....	۱۶۹
۷-۵-۳	فهرست خدمات مطالعات مرحله شناسایی منابع آب زیرزمینی.....	۱۷۰
۸-۵-۳	فهرست خدمات مطالعات مرحله نیمه تفصیلی منابع آب زیرزمینی.....	۱۷۱
۹-۵-۳	فهرست خدمات مطالعات مرحله توجیهی طرح های آبرسانی شهری.....	۱۷۲
۱۰-۵-۳	پیش نویس فهرست خدمات مطالعات ظرفیت خودپالایی رودخانه ها.....	۱۷۳
۱۱-۵-۳	فهرست خدمات مطالعات طرح های استفاده از فاضلاب های تصفیه شده شهری و روستایی.....	۱۷۴
۱۲-۵-۳	پیش نویس فهرست خدمات پایش کیفیت آب های سطحی.....	۱۷۴
۱۳-۵-۳	فهرست خدمات مطالعات مرحله توجیهی طرح های فاضلاب و آب های سطحی.....	۱۷۵

❖ فصل چهارم: بخشنامه ها و آراء هیات عمومی دیوان عدالت اداری مرتبط با حفاظت از کیفیت منابع آب

۱-۴	بخشنامه های مرتبط با حفاظت از کیفیت منابع آب.....	۱۷۸
۱-۴-۱	اجرای مصوبات مربوط به جلوگیری از آلودگی آب شرب تهران ۱۳۷۹.....	۱۷۸
۲-۴-۱	استفاده مجدد از فاضلابها، پسابها و آبهای برگشتی حاصل از مصارف مختلف کشاورزی، شهری و صنعتی خطاب به کلیه شرکت های آب منطقه ای و سازمان آب و برق خوزستان.....	۱۸۰
۳-۴-۱	ضرورت بهره برداری مناسب از پسابهای پالایش شده شهری و صنعتی و همچنین آبهای برگشتی از کشاورزی خطاب به مدیران عامل کلیه شرکت های آب منطقه ای سازمان آب و برق خوزستان و شرکت آب استان زنجان ۱۳۸۰.....	۱۸۱
۴-۴-۱	شیونامه استفاده از آبهای بازیافتی.....	۱۸۲
۵-۴-۱	منع ایجاد تأسیسات و مراکز رفاهی - تفریحی آموزشی در دریاچه های سدهای تأمین کننده آب شرب شهرها خطاب به کلیه دفاتر حراست شرکت های آب منطقه ای ۱۳۸۳.....	۱۸۶

۶-۱-۴ استفاده از پتانسیل‌های تفریحی و پرورش آبی در مخازن سدهای در دست بهره‌برداری خطاب به مدیران عامل شرکت‌های آب منطقه‌ای، آب و برق خوزستان، توسعه منابع آب و نیروی ایران و آب استان زنجان ۱۳۸۴.....	۱۸۷
۷-۱-۴ بخشنامه مرتبط با تعیین حداقل نیاز آبی اکوسیستم‌های آبی پایین دست طرح‌های توسعه منابع آب خطاب به شرکت‌های آب منطقه‌ای، سازمان آب و برق خوزستان، آب استان زنجان و شرکت توسعه منابع آب و نیروی ایران ۱۳۸۴.....	۱۸۹
۸-۱-۴ بخشنامه مرتبط با اصلاح آیین نامه اجرایی قانون حفاظت و بهره‌برداری از منابع آبی جمهوری اسلامی ایران ۱۳۸۴.....	۱۹۰
۹-۱-۴ نحوه مدیریت و تخصیص پساب حاصل از تصفیه فاضلاب و ایجاد هماهنگی و وحدت رویه در تعاملات درون و برون سازمانی خطاب به کلیه شرکت‌های آب و منطقه‌ای، توسعه منابع آب و نیروی ایران، توسعه آب و خاک سیستان، آب و فاضلاب شهری و روستایی و سازمان آب و برق خوزستان ۱۳۸۴.....	۱۹۱
۱۰-۱-۴ اقدامات لازم جهت بهره‌برداری بهینه از منابع و تأسیسات آبی کشور جهت توسعه آبی‌پروری و گردشگری خطاب به مدیران عامل شرکت‌های آب منطقه‌ای و سازمان آب و برق خوزستان ۱۳۸۶.....	۱۹۶
۱۱-۱-۴ بخشنامه مرتبط با شیوه نامه مدیریت منابع آب زیرزمینی خطاب به کلیه شرکت‌های سهامی آب منطقه‌ای و سازمان آب و برق خوزستان ۱۳۸۷.....	۱۹۸
۱۲-۱-۴ نظام تخصیص آب در منابع آبهای سطحی خطاب به مدیران عامل محترم شرکت‌های آب منطقه‌ای و آب و برق خوزستان ۱۳۸۷.....	۱۹۹
۱۳-۱-۴ اثرات منفی طرح‌های توسعه منابع آب بر سایر طرح‌ها خطاب به کلیه شرکت‌های آب منطقه‌ای، شرکت توسعه منابع آب و نیروی ایران، سازمان آب و برق خوزستان و شرکت توسعه منابع آب و خاک سیستان ۱۳۸۷.....	۲۰۱
۱۴-۱-۴ اظهارنظر در خصوص «دستورالعمل شرایط تعیین و واگذاری اراضی جهت اجرای پروژه‌های دفن بهداشتی زباله و احداث کارخانه کمپوست زباله» ۱۳۸۷.....	۲۰۲
۱۵-۱-۴ ابلاغ تفاهم‌نامه همکاری‌های مشترک فی‌مابین وزارت نیرو و سازمان حفاظت محیط زیست ۱۳۸۹.....	۲۰۴
۱۶-۱-۴ تفاهم‌نامه دو جانبه فی‌مابین سازمان شیلات ایران و وزارت نیرو ۱۳۹۰.....	۲۱۱
۱۷-۱-۴ تفاهم نامه همکاری وزارت خانه های نیرو و وزارت کشاورزی در خصوص مدیریت کنترل فرسایش و رسوب حوضه‌های آبریز سدهای کشور ۱۳۹۰.....	۲۱۴
۱۸-۱-۴ ساخت و ساز در بستر رودخانه‌های کرج و جاجرود و حریم دریاچه‌های سدهای کرج، لتیان و لار، خطاب به وزیر کشور ۱۳۸۱.....	۲۲۳

۱۹-۱-۴ تفاهم‌نامه مشترک بین وزارت نیرو و سازمان حفاظت محیط زیست در خصوص عملیاتی نمودن ماده ۱۳۴ قانون برنامه سوم توسعه و ایجاد سرعت و شتاب لازم در ارزیابی زیست محیطی طرح‌های توسعه منابع آب و تعیین سازوکار مناسب در این زمینه (همکاری در زمینه استقرار کاربری‌ها) ۱۳۸۲.....	۲۳۳
۲۰-۱-۴ اصلاح آیین نامه اجرایی قانون حفاظت و بهره‌برداری از منابع آبی خطاب به معاون اول رئیس جمهور ۱۳۸۴.....	۲۳۴
۲۱-۱-۴ فهرست رودخانه و تالاب‌های حفاظت شده استان گیلان خطاب به معاونت بهره‌برداری و امور مشترکین آب منطقه‌ای گیلان ۱۳۸۶.....	۲۳۴
۲۲-۱-۴ استفاده از آب‌های نامتعارف در حاشیه کلانشهرها، خطاب به وزیر نیرو ۱۳۸۶.....	۲۳۴
۲۳-۱-۴ پیش نویس نظام نامه پایش زیست محیطی و بهداشتی در طرح‌های استفاده مجدد از فاضلاب‌های تصفیه شده شهری جهت آبیاری اراضی کشاورزی خطاب به مدیر کل دفتر محیط زیست و کیفیت منابع آب ۱۳۸۶.....	۲۳۵
۲۴-۱-۴ پیشنهاد تشکیل کمیته تخصصی مشترک و ارائه راهکارهای اجرایی پیرامون چگونگی استفاده از آب‌های غیرمعارف در آبیاری اراضی کشاورزی خطاب به وزیر جهاد کشاورزی ۱۳۸۶.....	۲۳۵
۲۵-۱-۴ واگذاری منافع اراضی تحت تصرف و یا مالکیت شرکتها و یا وزارت نیرو خصوصاً در اراضی حریم و بستر خطاب به مدیران عامل شرکت‌های تابعه و زیر مجموعه ۱۳۸۶.....	۲۳۶
۲۶-۱-۴ هدایت و ساماندهی فضاهای اطراف سد‌ها و پیکره‌های آبی در دست ساخت از طرف: وزیر مسکن و شهرسازی خطاب به وزیر نیرو ۱۳۸۷.....	۲۳۷
۲۷-۱-۴ اقدام در جهت تهیه تمهیدنامه در قبال ارائه تخصیص و بهره‌برداری از منابع آب سطحی و زیرزمینی و در صورت بروز تخلف و آلودگی منابع آب از سوی مصرف‌کنندگان آب خطاب به سرپرست دفتر حقوقی شرکت مدیریت منابع آب ۱۳۸۷.....	۲۳۷
۲۸-۱-۴ احداث سد‌ها در فاصله کمی از شهرها خطاب به مدیران عامل شرکت‌های آب منطقه‌ای، سازمان آب و برق خوزستان، توسعه منابع آب و نیروی ایران و توسعه منابع آب و خاک سیستان ۱۳۸۷.....	۲۳۸
۲۹-۱-۴ تهیه تمهیدنامه جامعی توسط خبرگان حقوقی برای ارائه تخصیص و بهره‌برداری از منابع آب سطحی و زیرزمینی و در صورت بروز تخلف و آلودگی منابع آب از سوی مصرف‌کنندگان آب خطاب به شرکت‌های آب منطقه‌ای و شرکت سهامی سازمان آب و برق خوزستان ۱۳۸۷.....	۲۳۸
۳۰-۱-۴ واگذاری اراضی جهت اجرای پروژه‌های دفن بهداشتی زباله و کارخانه کمپوست زباله خطاب به معاون اول رئیس جمهور ۱۳۸۷.....	۲۳۹

۳۱-۱-۴ ارسال دستورالعمل شرایط تعیین و واگذاری اراضی جهت اجرای پروژه‌های دفن بهداشتی زباله و احداث کارخانه کمپوست زباله ۱۳۸۷.....	۲۳۰
۳۲-۱-۴ تهیه تعهدنامه در قبال ارائه تخصیص و بهره‌برداری از منابع آب سطحی و زیرزمینی و در صورت بروز تخلف و آلودگی منابع آب از سوی مصرف‌کنندگان آب خطاب به مدیرکل دفتر برنامه‌ریزی کلان آب و آبفا ۱۳۸۷.....	۲۳۰
۳۳-۱-۴ ارسال دو نامه در خصوص دستورالعمل شرایط تعیین و واگذاری اراضی جهت اجرای پروژه‌های دفن بهداشتی زباله و احداث کارخانه کمپوست زباله و شرایط تعیین و واگذاری اراضی جهت احداث پایگاه امداد و نجات برای دستگاه‌های امدادی خطاب به مدیرعامل شرکت مدیریت منابع آب ایران ۱۳۸۷.....	۲۳۰
۳۴-۱-۴ اعلام نظر در مورد تعهدنامه رسمی دارای ضمانت اجرایی قانونی در قبال ارائه تخصیص و بهره‌برداری از منابع آب سطحی و زیرزمینی و در صورت بروز تخلف و آلودگی منابع آب از سوی مصرف‌کنندگان آب خطاب به مدیرکل دفتر برنامه‌ریزی منابع آب شرکت مدیریت منابع آب ایران ۱۳۸۷.....	۲۳۱
۳۵-۱-۴ دستورالعمل آیین نامه اجرایی قانون حفاظت و بهره‌برداری از منابع آبی جمهوری اسلامی ایران خطاب به کلیه شرکت‌های آب منطقه‌ای، سازمان آب و برق خوزستان و سازمان آب زنجان ۱۳۸۷.....	۲۳۱
۳۶-۱-۴ اصلاح بند ۴ بخشنامه شماره ۲۸۲۲/ت/۱۰ مورخ ۷۸/۱۰/۷ در مورد صدور پروانه بهره‌برداری از آب برای تکثیر و پرورش آبزیان خطاب به کلیه شرکت‌های آب منطقه‌ای، سازمان آب و برق خوزستان و سازمان آب زنجان ۱۳۸۷.....	۲۳۲
۳۷-۱-۴ بررسی خسارات ناشی از نشت نفت در روزه‌خانه کشکان خطاب به مدیر کل دفتر بهداشت، ایمنی و محیط زیست وزارت نفت ۱۳۸۸.....	۲۳۲
۳۸-۱-۴ تهیه پیش‌نویس ضوابط ورود، ساخت، فرمولاسیون و مصرف کودهای شیمیایی زیستی و آلی و سموم دفع آفات نباتی خطاب به معاون اول رئیس جمهور ۱۳۸۸.....	۲۳۳
۳۹-۱-۴ ضوابط ورود، ساخت، فرمولاسیون و مصرف کودهای شیمیایی زیستی و آلی و سموم دفع آفات نباتی ۱۳۸۸.....	۲۳۳
۴۰-۱-۴ ضوابط ورود، ساخت، فرمولاسیون و مصرف کودهای شیمیایی زیستی و آلی و سموم دفع آفات نباتی خطاب به مدیرعامل شرکت سهامی مدیریت منابع آب ایران و مدیرکل دفتر فنی مهندسی و معیارهای فنی آب و آبفا ۱۳۸۸.....	۲۳۴
۴۱-۱-۴ اظهارنظر در خصوص پیش‌نویس «ضوابط ورود، ساخت، فرمولاسیون و مصرف کودهای شیمیایی زیستی و آلی و سموم آفات نباتی خطاب به مدیرکل دفتر برنامه‌ریزی تلفیقی و راهبردی ۱۳۸۸.....	۲۳۴
۴-۲ آراء هیئت عمومی دیوان عدالت اداری مرتبط با حفاظت از کیفیت منابع آب.....	۲۳۵

۱-۲-۴	ابطال آئین نامه نحوه تعیین حد بستر و حریم رودخانه ها و انهار و مسیله ها و مردابها و برکه های طبیعی به شماره ۴۸۲۰۰/۵۲۰ مورخ ۱۳۷۰/۴/۱۲.....	۲۳۵
۲-۲-۴	ابطال مصوبه شماره ۸۴۵۳/۱۴۱ مورخ ۱۳۸۰/۳/۲۸ وزارت نیرو (مدیرکل دفتر حفاظت و بهره برداری از آب های زیرزمینی).....	۲۳۶
۳-۲-۴	ابطال بندهای ۲ و ۳ ماده ۲۴ آیین نامه اجرایی قانون توزیع عادلانه آب مصوب ۱۳۶۳/۷/۱۸ هیأت وزیران.....	۲۳۷
۴-۲-۴	ابطال قسمتی از ماده ۸ آیین نامه اجرایی قانون توزیع عادلانه آب.....	۲۳۸
۵-۲-۴	ابطال بند ۴ ماده یک آیین نامه اجرایی قانون ابطال اسناد فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه مصوب ۷۲/۷/۳ هیأت وزیران.....	۲۳۹
۶-۲-۴	ابطال ماده ۲ بند (ب) ماده ۵، تبصره ۵ ماده ۷ و ماده ۸ اصلاحیه آیین نامه اجرایی قانون ابطال اسناد و فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه موضوع تصویب نامه شماره ۳۷۱۲۷/ت/۵۲۲۹۰ مورخ ۱۳۸۰/۸/۱۳ هیأت وزیران.....	۲۴۰
۷-۲-۴	ابطال بندهایی از تصویب نامه شماره ۳۶۰۴۶/ت/۲۳۶۸۷ مورخ ۷۹/۸/۱۶ و بند یک و تبصره بند ۲ تصویب نامه شماره ۵۸۹۷۷/ت/۲۹۱۰۱ مورخ ۸۲/۱۲/۱۸ هیأت وزیران.....	۲۴۲
۸-۲-۴	ابطال تبصره ماده ۴ آیین نامه اجرایی ماده ۱۰۸ قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران.....	۲۴۶
۹-۲-۴	ابطال ماده ۲۴ آیین نامه اجرایی فصل دوم قانون توزیع عادلانه آب.....	۲۴۷
۱۰-۲-۴	ابطال بخشنامه شماره ۳۲۰۵۵/۱۰ مورخ ۱۳۸۵/۵/۲۹ مدیریت منابع آب ایران.....	۲۴۸

❖ فصل پنجم: آسیب شناسی قوانین، مقررات، آیین نامه ها، ضوابط و استانداردهای

حفاظت از منابع آب در کشور

۱-۵	عدم وجود یک استراتژی جامع در بخش آب و محیط زیست.....	۲۵۱
۲-۵	روز آمد نبودن مجازاتها.....	۲۵۲
۳-۵	کثرت قوانین.....	۲۵۴
۴-۵	شفاف نبودن برخی تعاریف و اصطلاحات در قوانین و مقررات.....	۲۵۵
۵-۵	لزوم ارزیابی عملکرد قوانین، مقررات و ضوابط.....	۲۵۵
۶-۵	کمرنگ بودن ضمانت اجرایی برای برخی از سیاست ها و راهبرد های بلند مدت.....	۲۵۶
۷-۵	لزوم هدف گذاری های مناسب و کمی.....	۲۵۶
۸-۵	وجود برخی مشکلات ساختاری در نهادهای متولی حفاظت از منابع آب در کشور.....	۲۵۶
۹-۵	الزام انجام مطالعات ارزیابی آثار زیست محیطی برای طرح های عمرانی.....	۲۵۹
۱۰-۵	لزوم توجه به نقش سازمانهای غیر دولتی در حفاظت از منابع آب.....	۲۶۰
۱۱-۵	کمبود آمار و اطلاعات.....	۲۶۶
۱۲-۵	لزوم گسترش آموزشهای عمومی و مشارکتهای مردمی.....	۲۶۶

۱۳-۵	نیاز به متخصصان حقوق محیط زیست با گرایش حقوق منابع آب..... ۲۶۷
۱۴-۵	لزوم تعیین میزان الودگی مجاز بر حسب منبع پذیرنده..... ۲۶۸
۱۵-۵	ضرورت ایجاد صندوق ذخیره خسارات وارده به منابع آب..... ۲۶۸
۱۶-۵	لزوم ارزش گذاری اقتصادی منابع آب..... ۲۶۹
۱۷-۵	طولانی بودن روند انجام مطالعات و به روز رسانی استاندارد ها و ضوابط و دستورالعمل ها... ۲۷۰
۱۸-۵	ضعف بدنه کارشناسی کشور در بخش کیفیت و مدیریت جامع منابع آب..... ۲۷۰
۱۹-۵	ضعف در تدوین برخی از دستورالعمل ها و ضوابط در سازمان حفاظت از محیط زیست..... ۲۷۱
	فهرست منابع ۲۷۲
	تعاریف ۲۷۵

پیشگفتار

گسترش روز افزون نیازها و تقاضاها در جامعه برای دسترسی به منابع آب با کیفیت مناسب، افزایش چشمگیر هزینه‌های تامین آب جدید و ضرورت کنترل آلودگی منابع آب با در نظر گرفتن محدودیت منابع آبی کشور، مدیریت منابع آب را از جنبه‌های مختلف با چالش‌های جدی روبرو ساخته است. حال با توجه به اینکه مقدار آب قابل دسترس در کشور تقریباً ثابت بوده و بستگی قابل توجهی به عوامل و شرایط طبیعی دارد که از مدیریت انسان خارج می‌باشند، لذا عمده برنامه‌ریزیها و اقدامات اجرایی منتج از این برنامه‌ها باید در جهت ارتقاء و جلوگیری از افت کیفیت و محیط زیست منابع آب متمرکز گردد تا از این طریق علیرغم محدودیت منابع آبی، بتوان میزان آب در دسترس قابل استفاده در کشور را حفظ نمود. پیشگیری از آلودگی آبها، تصفیه آبهای آلوده و حفاظت و بهبود کیفیت اکوسیستم‌های آبی، از جمله راهکارهای اساسی در حفظ و ارتقای کیفیت منابع آب به شمار می‌آید. در این میان پیشگیری از آلودگی آب، ارزانترین، ساده‌ترین و موثرترین راهکار است. از سوی دیگر تصفیه آبهای آلوده و استفاده از سیستم‌های بازچرخانی آب نه تنها منجر به ممانعت از انتشار آلودگی به سایر منابع پذیرنده می‌گردد، بلکه نقش موثری در کاهش میزان برداشت از منابع اولیه خواهد داشت. در نهایت لازمه برخورداری از آب سالم، حفظ تعادل اکولوژیک در اکوسیستم‌های آبی و تامین حقایقه‌های محیط زیستی آنها است. پر واضح است که لازمه عملی شدن همه موارد پیش گفته، به کارگیری ابزارهای قانونی، ساختار سازمانی کارا و توانمند است. قوانین، مقررات، آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های بسیاری در راستای حفاظت از منابع آب در کشور وجود دارد که لازم است تمامی دست‌اندرکاران حفاظت از منابع آب کشور نسبت به آنها اشراف و آگاهی مناسب داشته باشند.

کتاب حاضر مجموعه‌ای گسترده از قوانین، مقررات، آیین‌نامه‌ها، دستورالعمل‌ها، ضوابط، راهنماها و بخشنامه‌های مرتبط با حفاظت از کیفیت منابع آب تا پایان سال ۱۳۹۰ را بصورت منسجم و طبقه‌بندی شده در اختیار علاقمندان و دست‌اندرکاران ذیربط قرار می‌دهد. امید است تدوین این کتاب گام موثری در راستای افزایش اثربخشی و کارایی قوانین و مقررات و به تبع آن حفاظت و ارتقای کیفیت منابع آب کشور باشد.

محمد حاج رسولیها

مشاور وزیر نیرو و مدیرعامل شرکت مدیریت منابع آب ایران

مقدمه

آب یکی از اساسی‌ترین عناصر حیات و مورد نیاز تمامی موجودات زنده است. رشد جمعیت و افزایش سرانه مصرف آب از یک سو و توسعه روز افزون فعالیت‌های صنعتی و کشاورزی، از سوی دیگر موجب شده است تا این منبع حیاتی به طور فزاینده‌ای در جهان مورد تهدید قرار گرفته و کیفیت آن در بسیاری از منابع رو به نقصان گذارد. روزانه میلیون‌ها تن فاضلاب تصفیه نشده خانگی، صنعتی و کشاورزی وارد منابع آبی جهان می‌شود. به گزارش سازمان بهداشت جهانی در سال ۲۰۰۸، بیش از یک میلیارد نفر در جهان از حداقل استانداردهای لازم در زمینه آب سالم، برخوردار نبوده‌اند و ۲/۵ میلیارد نفر نیز به سیستم فاضلاب مناسب دسترسی ندارند. نرخ بالای رشد اقتصادی و کمرنگ بودن ابزارهای کنترل در کشورهای در حال توسعه موجب گردیده است که تنزل کیفیت منابع آب در این کشورها از ابعاد گسترده‌تری برخوردار باشد. به گزارش سازمان ملل در سال ۲۰۰۹، ۷۰ درصد از فاضلاب‌های صنعتی در کشورهای در حال توسعه بدون تصفیه وارد منابع پذیرنده شده‌اند. ساخت سدها و توسعه زیرساختها از دیگر عواملی است که به شدت رژیم طبیعی رودخانه و اکوسیستم‌های آبی را دچار تغییر نموده است و با تغییر در ساختار و عملکرد اکوسیستم‌ها، افت کیفیت منابع آب و نابودی اکوسیستم‌های آبی را به دنبال داشته است به طوری که در طول قرن بیستم بیش از نیمی از تالاب‌های جهان از بین رفته‌اند.

امروزه ارتباط میان کیفیت منابع آب و اکوسیستم‌های آبی، با سلامت و رفاه بشر به خوبی درک شده است و تلاش‌های بسیاری به منظور برخورداری تعداد بیشتری از افراد، از آب سالم در جهان صورت می‌پذیرد. یکی از مهمترین هدف‌گذاری‌های انجام شده در این زمینه، تدوین «اهداف توسعه هزاره» است که در سال ۲۰۰۰ توسط ۱۸۹ کشور مورد پذیرش قرار گرفت. در

این سند مقرر گردیده است که تا سال ۲۰۱۵ تعداد افرادی که به آب آشامیدنی سالم دسترسی ندارند به نصف تقلیل یابد. لازمه تحقق این هدف و تامین آب با کیفیت مناسب برای مصارف گوناگون، مدیریت مناسب و هوشمندانه منابع آبی است، مدیریتی که در آن منافع کوتاه مدت و بلند مدت به درستی محاسبه شود و مد نظر قرار گیرد. یکی از مهمترین علل افت کیفیت منابع آب، قرار داشتن بخش اعظم منابع آبی جهان در زمره کالاهای عمومی و عدم آگاهی افراد از ارزش واقعی و میزان خسارات وارده به این منابع در اثر ورود آلاینده ها است. در این رابطه در نظر داشتن ارزش کامل اقتصادی آب و برآورد میزان خسارات ناشی از افت کیفیت منابع آب، نیازی اساسی در راستای حفاظت از کیفیت این منابع ارزشمند به شمار می آید.

کشور ایران به عنوان یکی از کشورهای خشک و نیمه خشک جهان با محدودیتهای بیشتری در زمینه منابع آب روبرو است. برداشت بی رویه از منابع آب زیر زمینی، عدم تامین حقابه های زیست محیطی بسیاری از دریاچه ها و تالاب های کشور، کاهش نزولات جوی، بروز خشکسالی های متعدد و ورود آلاینده ها به منابع آبی، از جمله مهمترین چالش های موجود و پیش رو در زمینه منابع آب کشور است. به گزارش بانک جهانی در سال ۲۰۰۲ میزان خسارات ناشی از آلودگی آبها در ایران معادل ۳۲۲ میلیون دلار برآورد شده است که این رقم معادل ۲/۸ درصد تولید ناخالص داخلی کشور در این سال است.

یکی از اصلی ترین شیوه های حفاظت از منابع آب توسط هر کشور، وضع قوانین و ایجاد ضمانت اجرایی کیفری و مدنی در این زمینه است. منابع آب علاوه بر کاربرد در بخشهای مختلف خانگی، کشاورزی، صنعتی و خدماتی، از جنبه های دیگری چون امنیت ملی، سیاسی و دفاعی نیز حائز اهمیتند و برخورداری از سیاست های حقوقی مناسب در زمینه حفاظت از این منابع به خوبی مشهود است.

از اولین قوانین مرتبط با حفاظت از منابع آب در ایران می توان به قانون قنات مصوب سال ۱۳۰۹ اشاره نمود که در آن مقرراتی راجع به لزوم رعایت حریم چاهها و قنات و وظایف مالکین و مجاورین آنها وضع شده است. ماده ۴۲ آئین نامه قانون ثبت اسناد و املاک مصوب ۱۳۱۷ نیز به نحوه ثبت حقابه ها اشاره دارد. اما اولین مواد قانونی پیرامون ممنوعیت آلودگی آب در قوانین موضوعه کشور را می توان در قانون جلوگیری از بیماریهای واگیردار مصوب ۱۳۲۰ جستجو نمود که در آن به ممنوعیت آلوده نمودن آبهایی که به مصرف شرب می رسند اشاره شده است. همچنین ممنوعیت آلودگی آب در قوانینی چون، قانون صید و شکار مصوب

۱۳۴۶، قانون نحوه ملی شدن آب، مصوب ۱۳۴۷، قانون توزیع عادلانه آب، مصوب ۱۳۶۱ و قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۵، صراحتاً مورد تاکید قرار گرفته است. علاوه بر قوانین موضوعه اهمیت حفاظت از منابع آب در قانون اساسی، برنامه‌های توسعه کشور و برنامه‌های راهبردی مختلف مد نظر قرار گرفته است. وضع آیین نامه‌ها، استانداردها، شیوه‌نامه‌ها، راهنماها و دستورالعمل‌های متعدد در این زمینه نیز دلیلی بر اهمیت دادن به موضوع حفاظت از منابع آب در کشور است. آنچه مسلم است یکی از مهمترین ملزومات اثربخشی این قوانین و مقررات آگاهی دست‌اندرکاران و محققین منابع آب کشور از آنها است. تعدد و پراکندگی این دسته از قوانین و مقررات، بعضاً منجر به عدم دسترسی مناسب کاربران به آنها می‌گردد. کتاب حاضر مشتمل بر مجموعه ای گسترده از قوانین، مقررات، آیین‌نامه‌ها، دستورالعمل‌ها، ضوابط، راهنماها و بخشنامه‌های مرتبط با حفاظت از کیفیت منابع آب است که می‌تواند مورد استفاده طیف وسیعی از محققین، دانشگاهیان، کارشناسان وزارت خانه های نیرو، بهداشت درمان و آموزش پزشکی، کشور، جهاد کشاورزی، صنایع و معادن و سازمان حفاظت محیط زیست در هر دو سطح ستاد و صف قرار گیرد. تدوین کتاب با هدف تامین این نیاز و سهولت دسترسی دست‌اندرکاران امر صورت پذیرفته است. مسلماً جمع‌آوری این مجموعه از قوانین و مقررات در کنار هم که همگی به نوعی هدف حفاظت از منابع آب کشور را دنبال می‌کنند می‌تواند علاوه بر سهولت دسترسی کاربران، امکان مقایسه، ارزیابی و نقد آن توسط صاحب‌نظران امر را فراهم سازد و به رفع کاستی‌های موجود، افزایش اثر بخشی قوانین و در نهایت حفاظت بیشتر از منابع آب در کشور بیانجامد.

معرفی ساختار کتاب

کتاب حاضر مجموعه ای منسجم و وسیع از اطلاعات مربوط به قوانین و مقررات موجود در زمینه حفاظت از منابع آب را در اختیار محققین و علاقمندان قرار می دهد. به منظور کاربردی تر نمودن کتاب و استفاده آسان سعی شده است که در متن کتاب تنها به موارد دارای اولویت و به طور خلاصه، اشاره شود. لوح فشرده ضمیمه کتاب محتوی متن کامل کلیه اسناد و مدارک موجود در کتاب است که بر حسب نیاز می تواند مورد استفاده قرار گیرد.

ساختار کتاب مشتمل بر پنج فصل است. در فصل اول با دیدگاهی کلان، موارد مرتبط با حفاظت از منابع آب در قانون اساسی، سیاستهای کلان نظام و اسناد راهبردی مد نظر قرار گرفته اند. در این راستا مصادیق حفاظت از کیفیت منابع آب در راهبردهای توسعه بلند مدت منابع آب کشور، اسناد بخشی و فرابخشی آب، نقشه جامع علمی کشور و برنامه های توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی اول تا پنجم، استخراج و درج شده است. در ادامه این فصل حفاظت از منابع آب در قوانین موضوعه، طی یک دوره هفتاد ساله از تصویب قوانین اولیه تا قوانین اخیر بررسی و گزینش شده است. در پایان فصل اول، برخی از مهمترین قوانین مرتبط با حفاظت از منابع آب در چند کشور توسعه یافته و در حال توسعه بیان گردیده و به کنوانسیون های بین المللی و قوانین منطقه ای مرتبط با حفاظت از کیفیت منابع آب اشاره شده است.

در فصل دوم به بررسی آیین نامه های مرتبط با حفاظت از کیفیت منابع آب در کشور در یک دوره زمانی چهل ساله از ۱۳۴۶ تا ۱۳۹۰ پرداخته شده است و کلیه بندهای مرتبط با حفاظت از کیفیت منابع آب از آیین نامه های مربوطه استخراج و درج گردیده اند.

در فصل سوم خلاصه ای از حدود پنجاه مورد از استانداردها، ضوابط، راهنماها، دستورالعمل‌ها و فهرست خدمات مرتبط با حفاظت از کیفیت منابع آب گردآوری گردیده است که منبع مناسبی برای کارشناسان و دست‌اندرکاران در حوزه‌های مرتبط می‌باشد. در تهیه خلاصه‌ها نام سند، تاریخ تهیه و ارگان تهیه‌کننده سند به همراه خلاصه‌ای از اهداف و چگونگی تهیه سند مربوطه درج گردیده است و متن کامل هر یک از اسناد در لوح فشرده قابل دسترسی است.

در فصل چهارم کتاب، خلاصه‌ای از بخشنامه‌های موجود و آرای هیات عمومی صادره از سوی دیوان عدالت اداری مرتبط با حفاظت از کیفیت منابع آب کشور درج شده‌اند. همچنین در این فصل به تفاهم‌نامه‌های موجود میان وزارت نیرو با سایر سازمانها و ارگانها پیرامون حفاظت از منابع آب کشور اشاره شده است.

در فصل پنجم و پایانی از کتاب، مهمترین چالش‌های موجود در زمینه حفاظت از منابع آب در کشور به طور خلاصه عنوان شده است و راهکارهایی برای حفاظت بیشتر از این منابع ذکر گردیده است.

به منظور بهره‌مندی از نظرات کارشناسی و دستیابی به اسناد و مدارک حقوقی موجود در زمینه حفاظت از کیفیت منابع آب کشور، از مجموعه‌های مرتبط در وزارت نیرو، وزارت جهاد کشاورزی، سازمان حفاظت محیط زیست، سازمان شیلات، شرکت مدیریت منابع آب، شرکت آب و فاضلاب استان تهران، شهرداری تهران و مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی کشور استعلام به عمل آمد که لازم است از همکاری نهادهای مذکور مشارکت صورت گرفته از سوی آنان در راستای تدوین کتاب قدردانی گردد.